
ПРОГЛАС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 1, 2007 (год. XVI), ISSN 0861-7902

ИВАН ХАРАЛАМПИЕВ. ПО ВЕКОВНИТЕ ПЪТЕКИ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК. ИЗБРАНИ ПРИНОСИ.

Велико Търново, 2006. 558 с.

По едно щастливо съвпадение в дните, когато беше публикуван солидният сборник с научни изследвания в чест на проф. дфн Иван Харалампиев¹, излезе от печат и неговата най-нова книга “По вековните пътеки на българския език”. Иван Харалампиев е добре известен в средите на учените слависти и българисти както у нас, така и в чужбина главно със своите книги (някои от които преиздавани), напр. “Езикът и езиковата реформа на Евтимий Търновски” (1990), “История на българския език” (1992), “Строители на стария български книжовен език. Търновска книжовна школа.”(1995), “Бъдещето на българския език от историческо гледище (Върху морфологичен материал)” (1997), “История на българския език” (1999) (в съавторство с Дора Иванова-Мирчева), “Историческа граматика на българския език” (2001) и др., в т. ч. учебни помагала. Тези трудове му отреждат достойно трайно място в българското езиковедие. Научното присъствие на Иван Харалампиев обаче съвсем не се ограничава само с книгите. Както много точно отбелязва той в обръщението си към читателя, те “не могат да покажат напълно разнообразните интереси на учения, неговото постепенно квалифициране и професионално израстване, луганията, съмненията, прозренията и евристичните му проблясъци”. Наред с книгите Харалампиев има още близо 150 студии, статии, рецензии, бележки, пръснати в различни издания, понякога труднодостъпни и малотиражни. Да се съберат, обединят и издадат тези публикации, е не само съблазнително и престижно за автора, но и необходимо за науката, за читателя. И това Харалампиев е осъществил успешно, подбирайки 57 различни

по обем приноси, които гравитират около основните направления в неговата научна дейност: развой на говоримия български език и специално проблеми на българската историческа морфология; развой на българския книжовен език до Възраждането и специално проблемите, свързани с реформаторската дейност и езиковите особености на писателите от Търновската книжовна школа; теоретични въпроси, свързани с развойните процеси в съвременния език и прогнозиране на езиковия развой със специален акцент на процесите на българския език; въпроси на съвременния български правопис от гледна точка на българската езикова школа.

Без да правя критически анализ-рецензия, ще хвърля само най-общ поглед към включените в книгата изследвания, които илюстрират концепциите и творческите инвенции на автора.

Когато коментира предмета на езиковата история, Харалампиев с основание поставя условието всяко езиково явление да се разглежда в по-широк исторически контекст. В противен случай изследвачът “рискува да остане само при регистрирането на тази проява, без да може да достигне до необходимото обобщение, свързано с перспективата на един друг вариант, което значи до правилно прогнозиране”. Още тук умело е осъществена връзката на този проблем с друг – за прогнозирането на езиковия развой. Това е нова за нашето езикознание проблематика, по която Харалампиев започва работа още през 1992 г., работа в много отношения пионерска. Като се опира върху наблюдения на редица отделни езикови явления, авторът стига до генерални обобщения, със здрава философско-теоретична основа, напр. още у Им. Кант, който разграничава предсказването, гадаенето и пророкуването. И трябва да се съгласим с Харалампиев, че “в основата на всички прогнозни действия стои предвиждането като способност на човешкия мозък да отразява изпреварващо онова, което все още не съществува, но е реално възможно като явления в бъдещето” (43 с.).

По въпросите на Търновската книжовна школа са включени 15 статии, в които се мотивира необходимостта от преосмисляне на основните принципи на Евтимиевата езиково-правописна реформа. Харалампиев формулира трети принцип на тази реформа: “Съобразяване с етапа, до който е достигнало развитието на старобългарския книжовен език в старобългарската епоха” (86 с.).

За поместените в книгата изследвания, както впрочем и за цялото творчество на Харалампиев, са характерни задълбоченото проникване в

проблематиката, критическият анализ и мотивираните изводи. Редица публикации имат полемичен характер, а Харалампиев умее да води полемика, може и успява да убеди.

Като следва примера на най-добрите наши езиковеди от по-старото поколение, Харалампиев постига пълна хармония между сложното, понякога абстрактно съдържание и формата, начина на изложение, езика. При него фразата се лее свободно, без самоцелно оригиналничене и словесна еквилибристика и мисълта се възприема без усилие.

Читателите, особено по-младите научни работници и студентите, могат да научат от книгата много – и неизвестни факти с тяхната интерпретация, и методология, и нови концепции, идеи, решения. За всичко това Сборникът дава импулси, провокира творческата мисъл.

Книгата се чете с интерес не само от специалисти в активна продуктивна възраст, но и от колеги “преклонных годов” (по думите на Маяковски).

Ангел Давидов